

УДК 631.37

ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА РЕЖИМУ ПОВОРОТКОСТІ ДВОМАШИННОГО ПОСІВНОГО МТА

Масалабов В.М., інженер

СВК «Дружба», Мелітопольського району, Запорізької області

Тел. (0619) 42-06-94, e-mail: imesh@zp.ukrtel.net

Анотація – виведено показник режиму повороткості двомашинного посівного МТА і оцінено можливість реалізації на практиці його оптимальної значини.

Ключові слова – зчіпка, подовжувач, повороткість, радіус повороту, центр повороту, режим повороту.

Постановка проблеми. Зменшення витрат часу на повороти будь-яким МТА сприяє організація його руху в заданому режимі. В даній статті розглянуто один з варіантів вирішення цього питання.

Аналіз останніх досліджень. Відомо [1], що для кожного виду повороту того чи іншого МТА існує оптимальний радіус $R_{\text{опт}}$, при якому довжина його маневру на поворотній смузі буде найменшою

$$R_{\text{опт}} = \sqrt{\frac{L \cdot V_{\text{п}}}{2 \cdot \omega \cdot \varepsilon_{\text{max}}}}, \quad (1)$$

де L – база трактора;

$V_{\text{п}}$ – швидкість руху агрегату на поворотній смузі;

ω – середня кутова швидкість повороту керованих коліс трактора;

ε_{max} – максимальний кут повороту агрегату у момент завершення ним «входження в поворот».

У випадку, коли дійсна мінімальна значина $R_{\text{a}_{\text{min}}}$, обумовлена конструкцією конкретного агрегату, є більшою за $R_{\text{опт}}$, будуть мати місце кругові ділянки з радіусом $R_{\text{a}_{\text{min}}}$ і довжина повороту буде більше за мінімальну. Якщо ж мінімально допустимий радіус повороту $R_{\text{a}_{\text{min}}}$ буде меншим за $R_{\text{опт}}$, то реалізувати його при звичайній експлуатації МТА виявиться неможливим. Найбільш оптимальним рішенням є рівність $R_{\text{опт}}$ і $R_{\text{a}_{\text{min}}}$.

У розробленому нами двомашинному посівному агрегаті [2] величину $R_{\text{a}_{\text{min}}}$ доцільно визначати із залежностей, які описують процес лівостороннього повороту МТА. Правосторонній його маневр розглянуто за умови відсутності зіткнення сівалок. Це, як уже встановлено в роботі [3], забезпечується, коли довжина подовжувача зчіпки є більшою за 2,5 м. Іншими умовами повороткість обох причіпних посівних

машин агрегату в межах зміни кута повороту кута керованих коліс трактора (від 0 до 0,5 рад.) практично не обмежена.

Водночас, при лівосторонньому маневрі поворотність МТА в принципі обмежується, крім інших чинників, кутом повороту правої сівалки. Здійснення цього процесу за умови відсутності уводу шин рушіїв трактора розглянуто в роботі [3].

Формулювання мети статті. Деяко інша картина матиме місце за наявності кутів уводу шин передніх і задніх коліс трактора. На з'ясування цього питання і направлена дана стаття.

Основна частина.

Методика. Спочатку визначимо максимальний кут повороту сівалки φ_3 (рис.1). Для цього розглянемо трикутник $O_{\Pi}O^1K_3$. Із його аналізу випливає, що

$$\operatorname{tg}\varphi_3 = K_3O^1/O_{\Pi}O_1$$

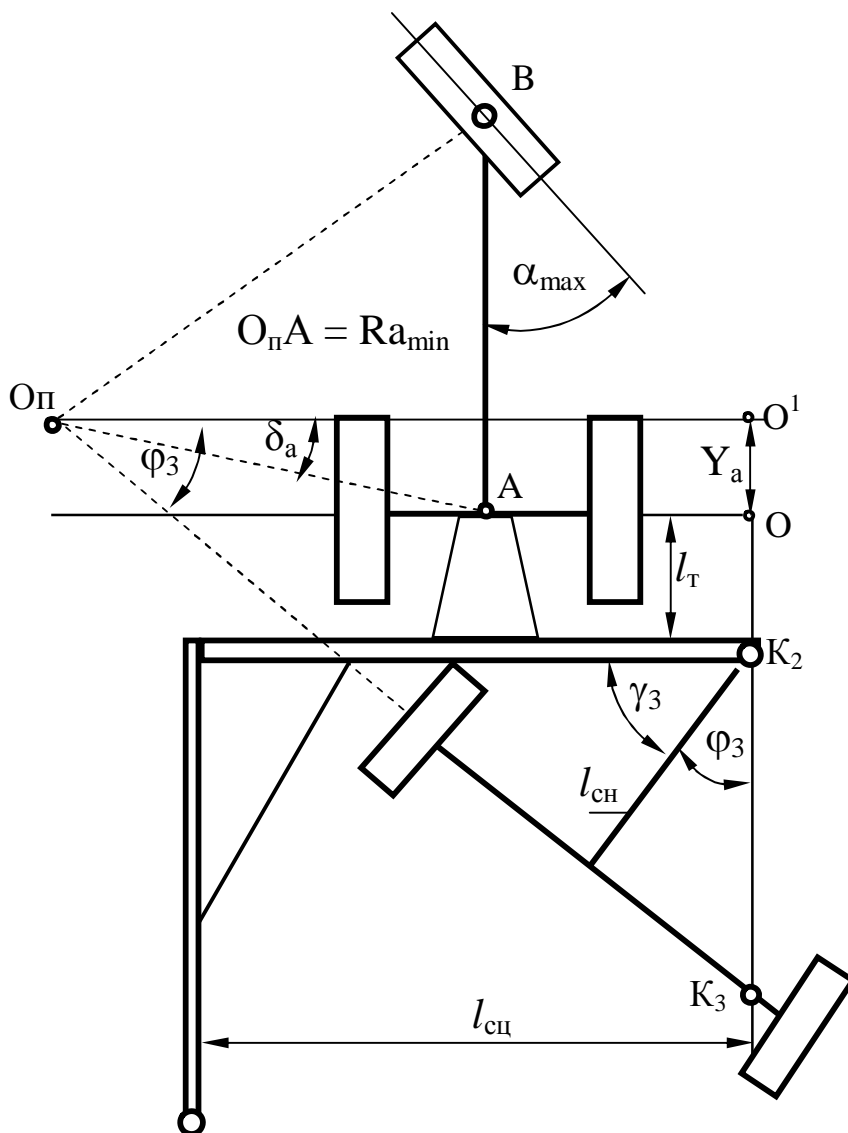

Рис. 1. Схема лівостороннього повороту МТА за наявності кутів вводу шин коліс трактора.

В свою чергу:

$$\begin{aligned} O_{\Pi}O^1 &= R_a \cdot \cos\delta_a + AO = R_a \cdot \cos\delta_a + l_{\text{ци}}/2; \\ K_3O^1 &= Y_a + l_T + K_2K_3. \end{aligned}$$

З урахуванням мализни кута уводу δ_a і того, що $K_2K_3 = l_{\text{ци}}/\cos\varphi_3$, остаточно отримуємо

$$\text{tg}\varphi_3 = \frac{[Y_a + l_T + (l_{\text{ци}}/\cos\varphi_3)]}{Ra_{\text{min}} + l_{\text{ци}}/2}.$$

За іншого підходу максимальну значину кута повороту сівалки φ_3 можна визначити із рівняння, виведеного в роботі [3]. А саме:

$$\varphi_3 = 90 - \arccos[(l_{\text{ци}} - r_k)/R_1]. \quad (2)$$

Розглянемо ще один важливий аспект. Як впливає із аналізу даних роботи [4], значина параметра Y_a при зростанні кута повороту керованих коліс трактора має тенденцію до суттєвого зменшення. Більше того, за максимального рівня керуючого впливу, тобто коли $\alpha = 0,5$ рад. і радіус повороту МТА є найменшим, значина параметра Y_a є настільки малою, що для подальших розрахунків нею можна знехтувати. З урахуванням цього отримуємо

$$\text{tg}\varphi_3 = \frac{[l_T + (l_{\text{ци}}/\cos\varphi_3)]}{Ra_{\text{min}} + l_{\text{ци}}/2}.$$

Звідси, в свою чергу, маємо:

$$Ra_{\text{min}} = l_T/\text{tg}\varphi_3 + l_{\text{ци}}/\sin\varphi_3 - l_{\text{ци}}/2,$$

або, з урахуванням (2)

$$Ra_{\text{min}} = l_T/\text{tg}\{90 - \arccos[(l_{\text{ци}} - r_k)/R_1]\} + l_{\text{ци}}/\sin\{90 - \arccos[(l_{\text{ци}} - r_k)/R_1]\} - l_{\text{ци}}/2 \quad (3)$$

Результати і обговорення. Із спільного розв'язання рівнянь (1) і (3) виходить, що добитися рівності $R_{\text{онт}}$ і Ra_{min} можна шляхом руху на поворотній смузі у певному режимі, показник якого K_{Π} для кожного машинно-тракторного агрегату визначається його конструктивними і кінематичними параметрами:

$$K_{\Pi} = \frac{V_{\Pi}}{\omega} = 2 \cdot [l_T/\text{tg}\varphi_3 + l_{\text{ци}}/\sin\varphi_3 - l_{\text{ци}}/2]^2 \cdot \varepsilon_{\text{max}}/L,$$

де $\varphi_3 = 90 - \arccos[(l_{\text{ци}} - r_k)/R_1]$.

Практикою встановлено, що при виборі режиму руху на поворотній смузі слід керуватися наступними вимогами [5]:

а) середня швидкість руху на поворотній смузі повинна дорівнювати гранично допустимій в даних умовах експлуатації (зазвичай вона для більшості агрегатів не перевищує 2,5 м/с);

б) середня кутова швидкість повороту керованих коліс трактора повинна приблизно складати 0,22 рад/с.

З урахуванням вищевикладених вимог оптимальна значина показника режиму повороту $K_{п\text{опт}}=2,5 : 0,22 = 11,4$ м/рад, максимальна $K_{п\text{макс}}=25,0$ м/рад. і мінімальна $K_{п\text{мін}}=4,5$ м/рад. Причому, останні дві значини показника $K_{п}$ є точками.

Для виконання поворот агрегату в оптимальному режимі при більшій значині $K_{п}$ швидкість його руху на поворотній смузі не повинна перевищувати 2,5 м/с. При меншій значині $K_{п}$ швидкість повороту керованих коліс трактора має бути меншою за 0,22 рад./с.

На практиці застосовуються безпетльові ($\epsilon_{\text{макс}} = \pi/4$) і петльові ($\epsilon_{\text{макс}} = \pi/2$) повороти [1]. Розрахунки, проведені при значинах параметрів: $l_{\text{т}} = 1,0$ м; $l_{\text{сн}} = 2,15$ м; $l_{\text{сц}} = 3,6$ м; $L = 2,37$ м; $r_{\text{к}} = 0,6$ м; $R_1 = 2,5$ м, показали наступне. При виконанні агрегатом петльового повороту показник режиму його здійснення $K_{п} = 11,45$ м/рад., що практично повністю відповідає оптимальному.

Натомість, безпетльові повороти дослідним МТА будуть здійснюватися з показником режиму $K_{п} = 5,7$ м/рад. Це хоча і входить в допустимий діапазон зміни цього показника (4,5...25,0 м/рад.), проте є меншим за його оптимальний рівень (11,4 м/рад.).

Як показують розрахунки, оптимальну значину $K_{п}$ можна досягти при збільшенні відстані між рамою зчіпки і віссю задніх коліс трактора ($l_{\text{т}}$) з 1,0 до 1,96 м (рис.2.).

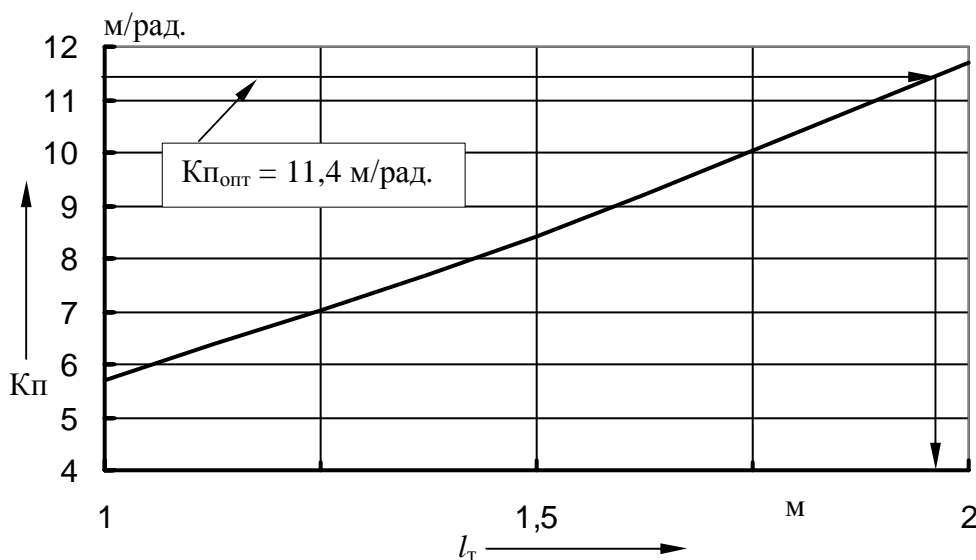

Рис.2. Залежність показника режиму повороту МТА від відстані між рамою зчіпки і віссю задніх коліс трактора.

Такий результат щодо доцільності збільшення параметра $l_{\text{т}}$ збігається з тим, який був отриманий при аналізі динаміки поворотності розглядуваного МТА [4].

Висновки. При виконанні агрегатом петльового повороту показник режиму його здійснення $K_p = 11,45$ м/рад., що практично повністю відповідає оптимальному ($K_{p_{opt}} = 11,4$ м/рад.).

Безпетльові повороти дослідним МТА будуть здійснюватися з показником режиму $K_p = 5,7$ м/рад., що є хоча і допустимим, але меншим за його оптимальний рівень. Оптимальну значину K_p при виконанні агрегатом безпетльових поворотів можна досягти при збільшенні відстані між рамою зчіпки і віссю задніх коліс трактора (l_T) з 1,0 до 1,96 м.

Література

1. *Иофинов С.А.* Технология производства тракторных работ / *С.А.Иофинов.* – М.: Сельхозгиз, 1959. – 242 с.
2. *Масалабов В.* Нова двомашинна зчіпка / *В. Масалабов, Л. Маргарян, А. Аюбов.* – The Ukrainian farmer, 2011, №3.
3. Напівнавісна двомашинна зчіпка / *В.Т. Надикто, В.М. Кюрчев, А.М. Аюбов, В.М. Масалабов.* – Збірник наукових праць ТДАТУ. – Мелітополь, 2009. – Вип.9, т.3. – С. 132 – 140.
4. *Масалабов В.М.* Дослідження динамічної повороткості двомашинного МТА / *В.М.Масалабов, В.Т.Надикто.* – Збірник наукових праць ТДАТУ. – Мелітополь, 2012. – Вип.2, т.3. – С. 15 – 26.
5. *Надикто В.Т.* Збирання зернових культур роздільним способом / *В.Т.Надикто, В.М.Кюрчев, В.Л.Семенюк, А.Є.Назін.* – Запоріжжя: Інтер-М, 2012. – 132 с.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЯ РЕЖИМА ПОВОРОТА ДВУХМАШИННОГО ПОСЕВНОГО МТА

Масалабов В.М.

Аннотація – виведен показатель режима поворота двухмашинного посевного МТА и оценена возможность реализации на практике его оптимального значения.

DETERMINATION INDEX THE MODE OF AGILITY TWO-MACHINES SOWING MTU

V.Masalabov

Summary

The index of the mode of agility two-machines sowing MTU is shown out and marketability is appraised in practice him optimum volume.